

این توده می‌باشد آمده است. ضمناً نویسنده این فصل از اطلس زمین‌شناسی، توضیحات مختصری در مورد هر یک از آتشفشان‌های معروف ایران مانند دماوند، تفتان، بزمان، سه‌سنگ و سیلان داده است که بار عکس‌هایی از این آتشفشان‌ها همراه شده است. در ادامه این فصل نیز به اقیولیت‌های ایران و نحوه تشکیل آنها اشاره گردیده است. در فصل مزبور تنها نقشه‌ای که به منظور تکمیل گزارش‌ها آمده نقشه سنگ‌های ماگمایی می‌باشد که در آن واحدهای ماگمایی، رخدادهای تکتونیکی-ماگمایی و اقیولیت‌ها و مناطق تکتونیکی مشخص شده است.

در ادامه اطلس زمین‌شناسی در فصلی که عنوان زمین‌شناسی اقتصادی برای آن انتخاب شده، کانسارها و موادی مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند که به طور مفید برای بشر قابل استفاده هستند. نویسنده مطالب این فصل از اطلس، ابتدا کانسارهای فلزی که مهمترین آن‌ها آهن، مس، سرب، روی، منگنز، کرومیت، طلا، آلومینیوم، ککالت، نیکل، تنگستن، نیتی‌موان بوده را توضیح داده و سپس در مورد کانسارهای غیرفلزی که مهمترین آنها شامل فسفریت، باریت، فلوئور، بر، استرانسیم، گوگرد می‌باشند، مطالبی را عنوان نموده است. در ادامه نیز رسوبات تیپ‌خیزی که مهمترین آن نمک می‌باشند مورد توجه قرار گرفته، همچنین در انتهای این فصل توضیحاتی در مورد کانسارهای رسی و پراکندگی آنها در ایران، آب‌های معدنی و توزیع آنها در سطح کشور و نفت و گاز و منابع و ذخایر آن و پراکندگی آن در سطح کشور به تحریر درآمده است. نقشه‌هایی که در این فصل به نمایش درآمده است عبارتند از:

- نقشه پراکندگی کانسارهای فلزی
- میزان ذخیره قطعی و احتمالی معادل فعال کشور در سال ۱۳۷۱
- نقشه پراکندگی کانسارهای غیرفلزی
- میزان استخراج معادن فعال کشور در سال ۱۳۷۱
- نقشه پراکندگی معادن رسی
- نقشه آب‌های معدنی
- نقشه میدان‌های نفت و گاز
- سنگ‌های ساختمانی (تزیینی و نما) عنوان آخرین فصل اطلس زمین‌شناسی می‌باشد.
- در این فصل نویسنده ابتدا تعاریفی از سنگ و سنگ‌های ساختمانی ارائه می‌دهد و سپس با گروه‌بندی سنگ‌های ساختمانی در مورد هر یک مطالبی را بیان می‌دارد. در ادامه این فصل در مورد اکتشاف سنگ‌های ساختمانی و استخراج آنها و این که چه روش‌هایی برای استخراج این سنگ‌ها وجود دارد نیز توضیحاتی ذکر گردیده است. نقشه استفاده شده در این فصل، نقشه پراکندگی سنگ‌های تزیینی و نما در سطح کشور می‌باشد که توزیع این سنگ‌ها را در کل کشور به نمایش گذاشته است.

پایان زمین

سفرنامه‌ای در انتهای قرن بیستم

● مهدی چوبینه
دفتر برنامه‌ریزی و تالیف کتب درسی

پایان زمین

نویسنده: رابرت. دی. کیپلن
ترجمه: فریدون دولتشاهی

کتاب پایان زمین علیرغم عنوانش که هیچگونه اشارهای به موضوع آن ندارد کتابی است که نظر بسیاری از علاقه‌مندان و کتابخوانان حرفه‌ای به موضوعات روز رابه سرعت به خود جلب می‌نماید. این کتاب که به همت انتشارات مؤسسه اطلاعات در سال ۱۳۷۷ به چاپ رسیده است با ترجمه‌ای بسیار عالی و روان از مترجم نام آشنا به موضوعات علمی روز، (فریدون دولتشاهی) انجام یافته است. در مورد نویسنده این کتاب در مقدمه مترجم چنین آمده:

«رابرت. دی. کیپلن (Keplene) سردبیر ماهنامه اطلس و نویسنده چهار کتاب درباره سفر و امور خارجی، از جمله ارواح بالکان. سفری به عمق تاریخ است که بخش «بررسی کتاب» نیویورک تایمز آن را به عنوان یکی از بهترین کتاب‌های سال ۱۹۹۳ انتخاب کرد. مقاله‌های او در سال‌های ۱۹۸۰ و سال‌های اولیه ۱۹۹۰، نخستین مقاله‌های یک نویسنده آمریکایی است که در آنها درباره تحولات آبی بالکان هشدار داده شده بود. آخرین کتاب او، عربستان، (نیز) آژوسی نیویورک تایمز به عنوان یک کتاب برجسته سال ۱۹۹۳ انتخاب شد. دو کتاب قبلی دیگر او درباره افغانستان جنگ زده و شاخ آفریقا بود. او به‌حدود هفتاد کشور سفر کرده است و در حال حاضر در خارج از واشنگتن زندگی می‌کند. رابرت کیپلن در «پایان زمین» با صرفاً یک کوله‌پشتی و یک دفترچه یادداشت از کشورهای ویران شده غرب آفریقا و سرزمین‌های مصر و ایران به آسیای مرکزی، هند، پاکستان و جنوب شرقی آسیا، سرزمین‌هایی در آستانه انفجار فرهنگی سفر می‌کند. هدف کیپلن از این سفر قبل از هر چیز تحقیق درباره اثر انفجار جمعیت و فروسایبی زیست محیطی و چگونگی رویارویی فرهنگ‌های مختلف با آنها بود اما... این کتاب مانند ارواح بالکان که جزء پرفروش‌ترین کتاب‌های کیپلن بود یک سفرنامه است، سفرنامه‌ای که از آثار فری یا استارک، ریکواست و نویسنده کاشفان بزرگ قرن گذشته الگو گرفته است... تجربه کیپلن که از سفرهای سرچشمه می‌گیرد، به وی اجازه می‌دهد که از کلی‌گویی‌های پر آب و تاب درباره برخورد تمدن‌ها پرهیز کرده، آنها را با تصویرهای صمیمی مردان و زنانی که با او روبرو می‌شوند، جایگزین کند. «رفیق دوست، پیرو سخت وفادار امام خمینی (ره)، علی عادل رزاق، نگهبان سد بلند آسوان، عایشه‌تان ریکلو، ساکن کروزرین حلبی آبادی در حومه آنکارا و...»

در پیشگفتار نویسنده که چکیده‌ای از ذهنیات او در مورد کل کتاب است چنین می‌خوانیم: «... در پایان زمین سعی کردم زمان حال را در شرایط آینده که به‌طور کلی برای بخش بزرگی از جهان سوم بدشگون است، مشاهده کنم. این یک سفرنامه است. کتابی است که ذهنیت دارد چون افکارم از تجربه شخصی سرچشمه می‌گیرد و با توجه به اینکه هیچ دو

■ پایان زمین
■ تالیف: رابرت. دی. کیپلن
■ ترجمه: فریدون دولتشاهی
■ ناشر: اطلاعات، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۷، ۵۹۲ ص
■ ۹۵۰۰ ریال

مسافری به مردم و چشم‌اندازها به یک شکل نگاه نمی‌کنند، عینی است. جنبه ویژه دارد. چون من نسبت به دیگر مکان‌ها زمان نسبتاً بیشتری را در ایران گذراندم و متن حاضر این مطلب را نشان می‌دهد. و اگر سابقه سفرنامه شخصی را در نظر بگیریم، جامع نیست: چون هند و چین کمتر از آنچه حقشان است پوشش داده شده‌اند. آفریقای جنوبی فراموش شده و غیره. از نظر بسیاری از کولمبی‌پشتان و امدادگران، سفر من سفر دشواری نبود، می‌توان از آن به عنوان سفر پر سر و صلابی کوتاهی در خط بازیکی از جهان فکر کرد. سفری که در آن سعی کردم برای مسائل مطرح شده در به سوی سده بیست و یکم پل‌کنندی معنای شخصی بیابم.

هر چند بسیاری از چشم‌اندازها سخت تیره است. نیازی نیست که به عنوان نشان سقوط سفرنامه‌نویسی تلقی شوند. معنای آنها این است که سفرنامه‌نویس باید با جهان واقعی روبرو شود، زاغ‌نشین‌ها و همه، نه اینکه خود را در گذشتگی زنگاری و رنگ‌آمیزی شده پنهان کند. این کتاب که پژوهش‌های بین‌المللی را در یک سفرنامه گنجینه تلاشی در این جهت است.»

اشاره به بخش‌هایی از مقدمه مترجم و بخش‌های بیشتری از پیشگفتار مؤلف علاوه بر روشن نمودن خطوط اصلی کتاب پایان زین، توانمندی‌های مترجم را نیز در انتقال مفاهیم مورد نظر نویسنده آشکار می‌نماید و این موضوعی است که در سراسر کتاب به خوبی آشکار است و یکی از نقاط قوت این سفرنامه نیز درک تمامی ایده‌ها و دیدگاه‌های نویسنده است. آشنایی نویسنده با جغرافیا کمک شایانی به وی نموده است تا بتواند ضمن دیدار از مناطق مختلف علاوه بر معرفی تفاوت‌های بارز جغرافیایی، آنها را دسته‌بندی نموده و تشابهات جغرافیایی محرز را درک نماید. آموزش‌های جغرافیا در دنیای غرب، در دوره‌های مختلف آموزشی نهایتاً منجر به ایجاد یک دیدگاه مقادانه و یک نگاه موشکافانه در افرادی نظیر کپلن شده است. تشریح صحنه‌های متعدد در مناطق مختلف جهان و استنباط واقعیت‌های محیطی از شواهدی نه‌چندان آشکار، هنری است که نویسنده در تمام مدت سفر خود به آن می‌پردازد و مترجم به بهترین وجه و با ترجمه‌ای روان آنرا به خواننده علاقه‌مند منتقل می‌کند. در بخشی از فصل اول این کتاب می‌نویسد «هدف اولیه من پیدا کردن مثالی برای شناخت جهان در دهه‌های اولیه سده بیست و یکم بود. محققان بیش از پیش درباره اثرهای تباہ‌کننده انفجار جمعیت و فرسایش محیط زیست در جهان سوم نوشته‌اند در حالی که روزنامه‌نگاران رشته فرایندهای از مناقشه‌های قومی را که در مرزهای رسمی نمی‌گنجد پوشش داده‌اند. از هشتاد جنگی که از سال ۱۹۴۵ اتفاق افتاده است، تنها بیست و هشت جنگ شکل سنتی جنگ میان ارتش‌های منظم دو یا چند کشور را داشته است. چهل و شش تای آنها جنگ خانگی یا شورش‌های چریکی بودند.» کپلن سفر خود را از غرب آفریقا آغاز کرده است و در هر محل که اقامت نموده با نگاهی دقیق لایه‌های زیرین پوسته ظاهری چشم‌اندازها را مشاهده نموده است.

کتاب پایان زمین شامل شش بخش است بخشی اول با عنوان آفریقای غربی: بازگشت به فجر شامل ۳ فصل سفری غیر احساسی؛ سیرالئون، از گراهام گرین تا توماس مالتوس؛ و در امتداد خلیج گینه. بخشی دوم با عنوان دره نیل: هرم توخالی با فصول استبداد شرقی، شهر اسلامی و صنایع شهر جهنمی. بخشی سوم با عنوان آنتانولی و قفقاز: قلب استراتژیک زمین؟ با فصول نقطه سکون جهان در حال دگرگونی، راه آبی

آشنایی نویسنده با جغرافیا کمک شایانی به وی نموده است تا بتواند ضمن دیدار از مناطق مختلف، علاوه بر معرفی تفاوت‌های بارز جغرافیایی، آنها را دسته‌بندی نموده و تشابهات جغرافیایی محرز را درک نماید.

تجربه کپلن که از سفرهایش سرچشمه می‌گیرد، به وی اجازه می‌دهد که از کلی‌گویی‌های پر آب و تاب در باره برخورد تمدن‌ها پرهیز کرده، آنها را با تصویرهای صمیمی مردان و زنانی که با او روبرو می‌شوند، جایگزین کند

رابرت کپلن در پایان زمین با صرفاً یک کوله‌پشتی و یک دفترچه یادداشت از کشورهای ویران شده غرب آفریقا و سرزمین‌های مصر و ایران به آسیای مرکزی، هند، پاکستان و جنوب شرقی آسیا، سرزمین‌هایی در آستانه انفجار فرهنگی سفر می‌کند.

وی که در بهار ۱۹۹۴ در ایران به سر می‌برده به همراهی یک عکاس ایرانی الاصل دست به یک بررسی اجتماعی در ایران آن روز می‌زند.

یک عکاس ایرانی الاصل دست به یک بررسی اجتماعی در ایران آن روز می‌زند. همراهی با کپلن پس از دیدار ایران در کشورهای تازه استقلال یافته آسیای مرکزی و چین (منطقه ترکستان) پاکستان، هند، و کشورهای جنوب شرقی آسیا ضمن ارائه اطلاعات جامعی در مورد تاریخ هر محل، تحلیل تازه‌ای از اوضاع سیاسی این کشورها را به دست می‌دهد. وی در دیدار از ازبکستان به نقل از اسلاوتکا دراکولیچ می‌نویسد «شرایط توالتهای عمومی یک کشور، یا حتی فقدان آن از پیشرفت آن کشور در جهت جامعه مدنی سخن می‌گوید. [آنچه که به طنز در داستان دوست آمریکایی عزیزنسنین اشاره شده است]. آفریقای غربی هنوز در مرحله قبل از توالت است: شما بدون شرم به یک مکان باز می‌رفتید. اما توالتهای عمومی که از غرب آفریقا به یاد دارم، حتی توالتهای ایستگاه‌های اتوبوس، تمیزتر از آنها می‌بود که در آسیای مرکزی دیدم. توالتهای مصر و ترکیه متنوع بود: از توالتهای تازه گرفته تا وحشتناک. توالتهای عمومی ایران اغلب تمیز بودند...». کتاب پایان زمین کتابی است که می‌تواند مورد علاقه مورخین، جغرافیدانان و سایر علاقه‌مندان به کتاب باشد. کتابی که قطعا ارزش خواندنش بیش از یکبار است و خودآموزی است برای کسانی که بین نگاه کردن و دیدن تفاوت قایل‌اند.

مادر و در سواحل خزر. بخشی چهارم با عنوان فلات ایران «مرکز نرم» زمین شامل شش فصل کشور گل و بلبل، انقلاب دستها، بازار حکومتها، لزه‌های قم، قلب پارس و برج قابوس. بخشی پنجم با عنوان آسیای مرکزی: سرنوشت جغرافیایی با هفت فصل پاسگاه دورافتاده روس، ترکهای قبل از روم شرقی و برخورد تمدن، دستشوییهای تمیز و میراث امپراتوریها، چین (ابر آشوب) و نظریه (مادی - اجتماعی)، مسیرهای سوق الجیشی‌هیپی‌ها، بام جهان و آخرین نقشه و سرانجام بخش ششم با عنوان شبه قاره هند و هندوچین: راه آینه؟ با هفت فصل سفر در یک سال طاعونی، دره ویشی و نیوگ بشری، بانکوک، محدودیتهای زیست محیطی و جنسی، لائوس یا سیام بزرگ؟ کامبوج: بازگشت به سیرالئون، معبدهای جنگلی و شیره هرج و مرج، مرگی در گوشه‌ای از زمین. مجموعه عناوین فصول مختلف این کتاب است. کپلن در سراسر سفرنامه خود با فعل اول شخص مفرد به تشریح دیدنی‌های در ارتباط با موضوع آن فصل می‌نماید و سپس شرح مبسوطی از تاریخچه محل و افراد را به خواننده ارائه می‌نماید که بصیرت وی را نسبت به موضوعات تاریخی و جغرافیایی به نمایش می‌گذارد. صورت داستان‌گونه و شکل روایتها و ارتباط به موضوعات به صورتی است که هر خواننده‌ای را مجذوب می‌نماید و به خصوص برای خوانندگان ایرانی، مشاهدات وی می‌تواند تجربه‌ای متفاوت با سایر بازدیدکنندگان از کشور باشد. وی که در بهار ۱۹۹۴ در ایران به سر می‌برده به همراهی